

Kocijančića kao pesnika zatičemo u naporu da se odredi prema surovostima stvarnosti i istorije, prema mističnoj autonomnosti pesme, čudu ljubavi i irealnosti pejaža. U svemu ovome ne pretežu kontemplativne namere, već zagrenuto, raspričano preobilje reči.

I pored svih pokušaja zalaženja u tananju tekstu liričnosti, ova je poezija glasna, retorična, govorljiva, na trgovima smišljana, ona poezija koja ne boravi u sebi (i pored evidentnih pokušaja), nego u uhu, u sluhu, u razgovoru, u jogunstvu i buntu.

Još u prvoj pesmi činjenica rođenja (ono Vulfov: „... goli i sami došli smo u izgnanstvo ovoga sveta...“) za subjekta pesme je samo sudar s javom koji izaziva nevericu u stih, skepsu da oni luminozni trenuci stvaranja mogu preporoditi i obnoviti svet. U kontekstu te teme rođenja i sudara s javom: pesme kao zraka i pesnika kao martira, jer pesma je zrak u buđenju, pesnik je martir u rođenju, jer su i pesma i pesnik — sami, ovaj mladi gnevni izgnanik pojavljuje se kao osudenik jave. Čudno je stoga da on ni implicitno ne uključuje motiv intrauterinskog života što je jedino Rastko Petrović tako eksplizitno i lirske ostvario kod nas, kao bekstvo u jedinospasavajuću toplinu.

Naravno, sve je to zbirci pesnikovoj: njegova tematika, njegova poetika („Stav marta o pesmi“), njegova pesnička egzegetika — embrionalno, još uvek u haosu nastajanja, još uvek inkompatibilno i ono najbolje s najboljim u pesmi (subjekt pesme neće pesmu „lišenu pojavnosti“, a odmah zatim u sledećim stihovima neće je „opredmećenu“!), sa još uvek naivnim uverenjem da primordialna sirovost i surovost onoga što tako uopšteno i neodgovorno nazivamo životom — diktira pesmu. Kao da pesme prepisujemo po diktatu života, a ne po diktatu duha koji je esencija harmonije naše čulne i cerebralne prisutnosti u svetu, odnosno otpora da se otmemo sveopštjoj disharmoniji i aritmiji, a otimamo se, logično, stvaranjem. Dakle, pesma nije identifikacija s životom („neću“ — pesmu, D. A. — „takvu kakvu je u životu otkrio nisam“ — kaže Kocijančić), nego njegovo prevazilaženje, protiviljenje životu. Jasno je, ovde nije reč o genezi pesme nego o njenoj biću.

Odnos prema pesmi ovde je, ako smemo da upotrebimo tako krupne reči, i mistički i agnostički. Pesma je mistična ruka koja izvodi iz dečaštva (*Ispovest velikog dečaka*); a nemoć pesme da zahvati zlato suštine, tragika verovanja u pesmu onih koji će odbaciti „testiju ispiračevu“ u nemogućnosti spoznaje sveta, u njegovoj neprobojnosti i bezmilosnoj tvrdini, u prolaznosti vremena, i ljudskog nestajanja ostvaruje se u stihovima pesme *Ruke su nam kraćale*.

Čin rođenja, pesnik ijava, događanje pesme, pored istorijskih implikacija, fantazama, prolaznosti, raznih konfesionalnih trenutaka i generacijskih izjašnjenja, čini veći heterogeni deo ove zbirke.

Sledeći je obuzetost izvesnim trenucima bliže i dalje istorije (22. januar, *Dunav*) koji se, ironizirani, groteskno, lakrdiški čak, približavaju našoj savremenosti i, u poentu, pozivu da je humaniziramo („Da osvanemo dunavstiju...“ — kako kaže pesnik).

Ima u Krležinim *Zastavama* jedna lirska kantilena mladog Emeričkog o Dunavu koji prohodi istorijom, sudbinom i sveštu onih koji mu naseliše obale. Te Krležine zavijene, slapovite refleksije posebno ističu jednu opasku da „Dunav u poeziji dunavskih naroda takoreći uopće i nema, a ipak dunavska voda najtajanstvenija formula svih sudbina na tihoj, žutoj, blatnoj rijeci...“

I, evo sada pokušaja približavanja toj formuli u Kocijančićevoj pesmi 22. januar. U ogromnoj polifonijskoj romanesknoj partituri Krležinih *Zastava*, koje, eto, tako neodgovorno, u asocijaciji, povezujem sa prvom knjigom jednog mladića još nedosegnute poetske temperature, tako se harmonično utapaju, kao jesenje lišće na ogromnoj reci, reči ove knjižice:

DAMNjan ANTONIJEVIĆ

NA NIVOУ KONFESIJE I DEKLARACIJE

(Ivan Kocijančić: NASLOV, Matica srpska, Novi Sad, 1970 godine)

Kiš Julijana: ŽENA DIGNUTIH RUKU

Njima je u Dunavu ubavije
nego Dunavu u nama.
Dunavim vas
i novosadim vas ljudi.

To da je teško onom Dunavu u nama, to „dunaviti“ i „novosaditi“ ljudi, to zaklinjati ljudje da ne čine više da se iz rečne školjke, prisloni li se na uho, čuju „užas-krići“, to je pravi akord, prava komunikacija sa istorijskom realnošću Kocijančićeve pesme. Ova preskrromna knjižica u tome nije izdašna i zato je baš dobro da se ovi momenti zabeleži.

Kada već evidentiramo te momente za pesnika i njegovu generaciju, za duh ove poezije koja se upinje da se uspravi u porođajnim mukama sebestvaranja, za pogodenu individualizaciju sopstvenog glasa evo još jedne pesme koja može da ponese odgovornost generacijskog izjašnjavanja:

Odrastali smo osenčeni obeliscima
Vidokruzi naši prošlošću
optočeni behu.
Slojeve reči, mnoge i mnoge,
odgrati smo morali,
tražeći smenu u večnoj drami,
da bi detinjstvo
novog znaka sagledati mogli.
Gde su krvoprolica jeknula —
tu, nek, sad, zaognuti parkovima,
kentauri ljubavnika procvetaju.

Evo skice jednog vremena za koje je Kocijančić dobro rekao da nije bilo svoje, jer je suviše bilo (verbalno) obuzeto prošlošću, vreme verbalnih naslaga i autoriteta koji su deformisali prave vizije i osvetljenja. Kocijančićev pledoja za svoju mladost, inače, ima nešto od efemernosti hippy Weltanschaunga.

Najbolja pesma Kocijančićeva je, bez sumnje, *Burna noć iskoni bolnom*, i to ne cela. Autor je i nju započeo kao onomatopeičnu igrariju („Burna noć iskoni bolnom“ škripom škura šaputaše“), ali ju je nastavio i okončao zaista prodorno i domaštano. I to ulisovskom egzistencijalnom samočom pod pretnjom i tegobom nečistih sila, pod teretom „noći veka“, gde je subjekt pesme prinudjen da traje, vezan, otvorenih zenica i sluha ne pod opojnim zanosnim valovima pesme Sirena, već pod teretom lajave disovske (Danteov grad Dis) menažerije, vapijući pitanja, bez nade na odgovor, tragajući za zvezdom objavljenja kao kranjčevičevski subjekt, bez nade otkrivenja:

Buktinja me čovekovog obuzimaš
nespokoja. Za stub njega porivom
prvovenog svezan, kao jeretik,
zlostavljan, pogrdama zasut,
noći vekova prepušten, dalek,
pitah: Gde je moj cvetni
dan? Kuda brodiš moja zvezda?
A mrtve staze argonauta
mi čutnjom odvračahu. I
spoznaħ: obistiniće se il cvetni
dan il jezni san!

Najhomogeniji je, motivski i melodijski, drugi ciklus zbirke (ostala dva, prvi i treći, to nisu). Ovaj ciklus je ljuven. To je pesnikova zemlja, on je tu na svom terenu, tu je rast njegove emotivne flore zagarantovan (ili: tu su njegova „životinjstva“, kako bi rekao R. Petrović, u pravoj šumi). Iskazati želju ploti, pokloniti se nanosu jedne dojke u petrarkističkom zanusu za boga Erosa, — sve to zadovoljava prirodnošću izliva, iskrenošću kao postulata konfesionalnosti, neposrednošću i jednostavnošću kolokvijalne fraze koja egzaltirano mladički, infantilno čak, peva plovidbu po moru čulne strasti sa dojkom kao pramacem, na drevni indijski, kulturni način. Paganstvo ljubavne pesme Kocijančićeve najbolji je njen spiritus movens. Ima toga skoro u svim psmama drugog ciklusa *Jer bar na izgled sve je tu*. Od tih pesama treba spomenuti erotsko-melanholična lelujanja ljubavnog dogadjaja i sećanja na njega u dopadljivoj (lorkinskoj) pesmi *Na verandi punoj vazduha*, koja ima odjek plemenite kovine.

Treći ciklus su razglednice s mora, metaforične, manje-više inventivne deskripcije, svedočanstvo bekstva iz urbane atmosfere, s mestimičnim pokušajima da se priroda (setimo se stare i ponavljane fraze: „pejaž je stanje duše“), identificujući se sa unutrašnjim pejzažima, realizira.

Kocijančićeve pesme su takve fakture, diskurzivne, retorične, da je, i pored vrlo zanimljivih, neobičnih, ponekad i efektnih anžambmana i uhvaćene ritamske (konvulzivne, stakato) linije, ipak, čudno što su grafički formulisane kao stihovi. Istina, autor ima osjećaj za stilističke vrednosti zvučnih figura (asonanca, aliteracija, onomatopeja) i inverzije, ali zadržavanje na tom osjećaju previše je dugo. Primetne slabosti ove plakete su još i u nedovoljnoj koherenciji strukture pesme i ciklusa, pa i same knjige, u nedovoljnoj emotivnoj i misaonoj celovitosti.

Na kraju: šta može ova pesma? Gde je njen doseg? Može da ostane na nivou konfesije i deklaracije, deskripcije, spoljašnje i tzv. „unutrašnje“, i narativnosti raznih vrsta (ovo je, rekosmo poezija koja se nije lišila raspršenosti i suvišnih reči), gde se ubraja i pokušaj naracije fantazmagoričnih stanja. Ali to je prva stepenica, predvorje udaljeno od limba do nedokučnosti; u sunovratu pesme nestaju oni koji znaju da su žrtvovani. Ivan Kocijančić još to ne zna; do tog saznanja dolaze retki. Cerebralna dimenzija van videokruga je ovih reči. A ideal je pesme. u sunovratu, misliti irealnošću, nadrealnošću.